

Bøndernes Skatteansættelse.

Af

M. P. Tønnesen.

Man hører i den senere Tid ret ofte den Anskuelse udtalt, at Landbrugerne opgiver for lille Indtægt og betaler for lidt i Skat. Det hænder ogsaa, at den Slags Udtalelser bliver af mere ondartet Natur, som naar f. Eks. en kendt Mand for nogen Tid siden ifølge et Aarhusblad udtalte, at Landbrugerne kunde ikke føre Bøger, ikke regne og vilde ikke betale Skat.

Skøndt det nu maa indrømmes, at Landbrug og Bogholderi i al Almindelighed ikke har meget med hinanden at gøre, saa turde det dog være, at de Folk, som udtaler sig om, at Landbrugerne opgiver for lille Indtægt, i de fleste Tilfælde mangler Forudsætninger for at kunne dømme om, hvad et Landbrug kaster af sig, og jeg tager næppe fejl, naar jeg siger, at der for Tiden udenfor Landbrugskredse hersker ganske forkerte Forestillinger om, hvad et almindeligt drevet Landbrug, med almindelig jævn Gennemsnitsjord kan give i Nettoudbytte.

Nu er der alligevel Landet over ikke faa Landmænd, som fører Regnskab; det har derfor undret mig,

at man saa godt som aldrig ser et Regnskab over en Gaards hele Bedrift. Regnskaber over enkelte Grene af Bedriften, som f. Eks. Kvægholdet, ser man saa ofte; men dette, hvad en Ejendom ialt kan kaste af sig og give sin Indehaver netto at leve af om Aaret, ser man næsten aldrig. Jeg tænker mig, at det dels skyldes den Omstændighed, at det at lægge sit Regnskab offentlig frem, paa en Maade er at udlevere sig selv og sin Bedrift til almindelig Kritik, men vel ogsaa — og maaske navnlig — den, at det er forbundet med Vanskeligheder for en Landbruger, som bor paa sin Ejendom, og dér har Bolig og Kost for sig og Familie, Folkehold, Køretøj o. s. v. fælles for ham personligt og Gaardens Drift, at afgøre, i hvilket Forhold Udgifterne paa disse Konti skal fordeles paa hans Person og paa Gaarden som Driftsudgifter. Det maa i alle Tilfælde være Genstand for Skøn, og det bidrager ikke til at gøre Skønnet lettere, at en Del af disse Poster ikke engang er kontante, men kun beregnede. Endelig kan det jo være et Spørgsmaal, om Landmanden skal regne med sin egen Produktionspris eller om han skal regne med hvad det vilde koste ham, hvis han skulde købe eller leje. Dette gælder f. Eks. Huslejen. Man kunde maaske sige, at denne maa ansættes til en passende Rente af Stuehusets Opførelsesværdi; men en Del af Huset anvendes til Pigekammer og Folkestue; Køkken, Kælder og andre Udenomslokaler er ikke udelukkende til Familiens Brug; Loftet bruges maaske til Kornmagasin. Eller en Post som Ildebrændsel; den skæres maaske op paa Gaardens egen Tørvemose med Gaardens egne Folk, f. Eks. med 4 Mand i 5 Dage, og beregnes at koste 40 Kr.; skulde Tørvene købes,

kostede de vel mere end det dobbelte. Eller Køretøj; vedkommende Landmand vil en Dag ud at køre — for Fornøjelse — og spænder en af Gaardens Arbejdsheste for. Af Kontoen for Heste kan han muligvis se, at en Hest koster ham 1 Kr. om Dagen at holde; skulde han leje, vilde den sandsynligvis koste 3 eller 4 Kr.

Jeg er imidlertid i det Tilfælde at være i Besiddelse af en Ejendom, hvor jeg ikke bor og derfor ikke — hverken direkte eller indirekte — trækker en Øre paa Ejendommen, uden at det bliver bogført. Da jeg har ført Regnskab over Gaardens Drift i alle de Aar jeg har ejet den, vil det muligvis ikke være helt uden Interesse at se lidt nærmere paa dette Regnskab, naar Spørgsmaalet om, hvad et Landbrug kan kaste af sig, er rejst. Jeg ved meget vel, at én Svale gør ingen Sommer, og at der ikke paa Grundlag af en enkelt Gaards Regnskab kan siges noget afgørende om, hvad vort Landbrug i det hele taget kaster af sig. Men skal Spørgsmaalet med nogetsomhelst positivt Resultat drøftes, lader det sig næppe gøre, uden at man har Tal at støtte sig til. Lad saa være, at disse Tal kun drejer sig om en enkelt Ejendom, saa kan der dog maaske i disse ligge i det mindste noget af et Fingerpeg.

Jeg skal nedenfor meddele en Oversigt over den nævnte Ejendoms Regnskaber for de sidste 10 Aar. Da det enkelte Aars Regnskab for et Landbrug kan være stærkt fluktuerende, skal jeg kun anføre Gennemsnitstallene for de 2 femaarige Perioder 1901—05 og 1906—10.

Ejendommen, som jeg købte i 1894, ligger i Led-

øje Sogn, $\frac{1}{2}$ Mil fra Ballerup Station, $2\frac{1}{2}$ Mil fra København. Den er skyldsæt for Hrtk. 4 Td. » Skp. 2 Fdk. $2\frac{3}{4}$ Alb. og har et Tilliggende af ca. 35 Td. 7 Sk. Ld., deraf 30 Td. 6 Skp. Ager, Resten Mose, Kær, Gaardsplads m. v. Jorden er dels Ler, dels Sandmuld med dels Ler- dels Sandunderlag, og var da jeg købte Ejendommen — uden just at være uren — i meget ringe Gødningskraft. Gennemsnitshøsten af Korn var de første 4 Aar kun 2077 \bar{w} pr. Td. Ld. I Foraaret 1899 lagde jeg en Udlod, jeg ejede, ind under Gaardens Drift. Da denne Lod ikke er særskilt skyldsæt, kan jeg ikke opgive dens Hartkorn, men Arealet er $18\frac{1}{2}$ Td. Ld. af sandmuldet Beskaffenhed, delvis med Ler- men mest med Sandunderlag; den er lidt ringere i Bonitet, men til Gengæld lidt bedre i Kultur end Hovedejendommen, dog besværligere at drive, da den ligger ca. 2500 Alen fra denne. Det samlede Areal under Plov er saaledes omtr. 49 Td. Ld. Mosen, som ligger næsten 4000 Alen fra Gaarden, er bortset fra Tørveskæret af meget ringe Værdi. Bygningerne, som er ret gode og tilstrækkelig store, ogsaa efter at de 18 Td. Ld. er lagt til, ligger midt i Hovedloden. Hovedejendommen, som er tiendepligtig med ialt knapt 7 Td. Byg, er i 1909 vurderet til Ejendomsskyld til 25000 Kr. foruden Besætning og Inventar. De tillagte $18\frac{1}{2}$ Td. Ld. er ikke særskilt vurderet, men jeg tager ikke meget fejl, naar jeg ansætter Lodden med Besætning og Inventar til 15000 Kr. Den samlede Ejendoms Værdi er saaledes paa det nærmeste 40000 Kr.

Regnskabet over denne Ejendom udviser i Gennemsnit for de to Femaar følgende Tal:

Indtægt:	1901—05		1906—10	
	Kr.	Øre	Kr.	Øre
Korn og Roer	3024	43	3516	11
Kvæg:				
Køer og Kalve	1176	51	1206	36
Mælk	5049	64	5828	92
Svin	719	»	703	25
Solgt Halm og Hø	529	96	360	12
Andre Indtægter	20	»	»	»
Foringelse i Besætnings og Varers Værdi	88	»	»	»
Ialt Indtægt...	10607	54	11614	76
Udgift:				
Kvæg	4117	72	4511	10
Svin	569	97	628	65
Heste	768	02	627	44
Gødning og Frø	290	70	256	89
Bygninger og Inventar .. .	381	07	603	84
Skatter, Tiender og Assu- rance	450	73	465	97
Arbejdsudgifter	2072	47	2359	31
Andre Udgifter	5	48	»	»
Foringelse i Besætning og Varers Værdi	»	»	40	»
Overskud til Forrentning ..	1951	38	2121	56
Ialt Udgift...	10607	54	11614	76

Til ovenstaaende Regnskabsoversigt finder jeg Anledning til at bemærke følgende:

Under Kontoen Korn og Roer er med Undtagelse af Saasæd opført alt hvad der er høstet af nævnte Produkter. Da der kun sælges lidt Korn, er Posten nærmest en Versurpost.

Under Kvæg er paa Indtægtssiden ført alle Indtægter. Paa Udgiftssiden derimod kun Udgifter til Indkøb af Kvæg og Foderstoffer, derunder Forbrug af Korn og Roer af Gaardens egen Produktion, men derom nærmere nedenfor.

Under Heste er kun ført til Udgift Forbrug af Korn og Ombytning af Heste, ikke Udgifter til Sommergræsning og Fourage. Bemærkes bør det dog, at i Femaaret 1906—10 er Hestebesættningens Værdi gaet ned med 450 Kr., som er ført under Kontoen Forringelse i Besættningens Værdi, som i det foreliggende Tilfælde paa en anden Konto er bragt op til Forøgelse. Egentlig burde

Kontoen været 112 $\frac{1}{2}$ Kr. højern. Under Fourage føres kun hvad der er indkommet ved Salg.

Assurance andrager ca. 100 Kr. om Aaret.

Ejendommen har altsaa i Gennemsnit for de sidste 5 Aar givet mig til Forrentning og Overskud 2121 Kr. 56 Øre. Jeg har imidlertid maattet udrede Skatterne for de 18 $\frac{1}{2}$ Td. Ld., som ikke er udskilt fra min anden Ejendom; jeg ved ikke bestemt, hvormeget de andrager, men jeg anslaaer dem til 120 Kr. Resten bliver da 2001 Kr. 56 Øre eller omtr. 41 Kr. pr. Td. Land.

Maaske vil nu en eller anden landbrugskyndig Læser indvende, det kan være godt nok, at man faar at vide, at Nettoudbyttet pr. Td. Ld. er 41 Kr.; men det er ikke tilstrækkeligt til, at man kan dømme om, hvordan der i det hele taget er disponeret. Udover at Høsten af Korn og Roer for de sidste 5 Aar er bogført med 3516 Kr. om Aaret, siges der intet om Høstudbyttet, og skøndt man kan se, at Hovedvægten i overvejende Grad er lagt paa Produktion og Salg af Mælk, kan man ikke se, om den Mælkeproduktion muligt er lagt galt an og derfor er bleven for dyr. Jeg skal derfor, næst at bemærke, at Hovedlodden drives i en 9 Marks Drift uden Brak med 4 langstraaede Afgrøder og Udlodden i en 6 Marks Drift med 3 langstraaede Afgrøder anføre, at Høstudbyttet for Korn og Roer har været i Gennemsnit:

	Korn		Roer	
	Ialt Ctn.	pr. Td. Ld. Ctn.	Ialt Td.	pr. Td. Ld. Td.
1901—05	467	22,07	1209	227
1906—10	519	24,40	1426	302

Med Hensyn til Kvægbesætningen bemærkes det, at der kun holdes Malkekøer, som rekruteres ved Indkøb. Antallet veksler noget, idet der i Reglen kun gøres Indkøb en Gang om Aaret (om Efteraaret), men det bevæger sig i Almindelighed mellem 20 og 25, 2—3 flere det sidste Femaar end det første. Køerne udsættes kun — hvis de da ikke af anden Grund er ubrugelige — naar de løber over. Udsætterne — i Reglen 6—7 om Aaret — fedes ikke, men sælges som de er, naar de ikke længere yder tilstrækkeligt Vederlag for deres Foder. De er paa Græs omtrent $3\frac{1}{2}$ Maaned.

I det særlige Regnskab over Kvægbesætningen opføres, foruden Kassebogens kontante Poster, tillige beregnede Indtægter og Udgifter over Forøgelse eller Foringelse i Besætningens Værdi, Udgifter for opfodret Hø og Grønfoder, Røgt, Stald, Kørsler og Rente af Besætningens Værdi. Halm opføres ikke, men regnes = Gødningen. Jeg skal anføre nogle Tal, som ligeledes er Gennemsnitstal for de to Femaar:

	1901—05	1906—10
Kvægkontoen:		
Samlet Indtægt, kontant og beregnet, Kr:	6276,15	7170,28
— Udgift, — — —	6192,39	7142,20
Nettooverskud...	83,76	28,08
Anvendt Kraftfoder		
{ Ctnr.	375	332
{ Pris pr. Ctnr., Kr.	5,10	6,26
Produceret Mælk, Ctnr.....	1106	1191
Mælk pr. Ko, som har været paa Gaarden		
hele Aaret, Ø	6040	5780
Pris pr. 100 Ø Mælk, Kr.....	4,56	4,99

Til ovenstaaende Tal skal jeg kun bemærke, at skønt der ikke er stor Forskel paa Nettoudbyttet for

de to Femaar, saa viser Tallene dog, at det er lettere at faa Bruttoudbyttet bragt i Vejret end Nettoudbyttet. Bemærkes bør det ogsaa, at den højere Pris, som Mælken er udbragt til i det sidste Femaar, ialt 404 Kr. om Aaret, omtrent sluges af Stigningen i Prisen paa Kraftfoder, 384 Kr.

Ejendommen har altsaa givet mig i Gennemsnit for de sidste 5 Aar omtrent 2000 Kr. til Forrentning og Overskud. Men dermed er ikke sagt noget om hvad f. Eks. en Mand, som boede paa Gaarden og kunde lægge sit Arbejde der, kunde have at leve for. Vil man have det at vide, maa man anstille Beregninger; men da alle paa Gaarden forbrugte Naturalier med Undtagelse af Bolig, Ildebrændsel og Havesager, i Forvejen er bogførte, er Regnestykket ikke vanskeligt.

Hvis Ejeren besad Gaarden kvit og frit og selv kunde udføre alt Gaardens Arbejde uden fremmed Medhjælp, vilde hans skattepligtige Indtægt fremgaa af følgende:

	Kr.	
Overskud.....	2001	
Arbejdsudgifter	2359	
Bolig	150	
Ildebrændsel, Havesager, Køretøj.	200	
	Kr.	
	Ialt...	4710

Under almindelige Forhold vil han være nødt til at holde:

	Kr.
1 Malkerøgte, Kost og Løn.....	600
1 Karl, Kost og Løn.....	550
1 Dreng i Sommerhalvaaret.....	250

Naar der holdes Malkerøgte, kan der strides om, hvorvidt det paa en Gaard med ca. 50 Td. Ld. er nødvendigt for Gaardens Drift at holde en Pige, jeg skal derfor kun ansætte Kost og Løn til Pigen med Halvdelen

	200
--	-----

medens Resten maa belastes Kontoen for personlige Udgifter.

Jeg gaar ud fra, at Manden selv personlig deltager i Arbejdet, saa at Daglejer ikke behøves, alligevel kan ekstraordinær Medhjælp ikke undværes i Høsten, ved Tærskning og Gødningkørsel. Jeg anslaaer denne til	100
	Ialt Arbejdsudgifter... 1700
	Rest... 3010
Ifølge Oplysninger fra statistisk Bureau er ved Skatteansættelsen for 19 ^{09/10} 64508 Gaardmænd ansat til en Gennemsnitsindtægt af 1543 Kr. og en Formue af 16478 Kr.	
Gaar man da ud fra, at Ejeren af denne Ejendom var stillet som Gennemsnittet af Landets Gaardmænd, vilde han, da Ejendommens Værdi er 40000 Kr., have en Gæld af omtrent 23500 Kr., og Renten heraf á 4 % vilde være.....	940
Lægges hertil Ejerens personlige Skat til Stat og Kommune ca.....	70
og desuden et Beløb for Rejser i Gaardens Tjeneste, som ikke bør belastes Ejerens Person, ca.....	50
	bliver det ialt... 1060
	Til Rest skattepligtig Indtægt... 1950
deraf Indtægt af Arbejde ca. 1300 Kr.	

Hvad Driften af Ejendommen angaar, er jeg jo ikke den rette til at udtale mig derom. Jeg skal kun bemærke, at jeg tvivler ikke om, at en dygtig Mand, som kunde ofre sig helt for Ejendommen, kunde bringe noget mere ud af den, end jeg har været i Stand til. Paa den anden Side tror jeg ikke, den i Drift ligger under Gennemsnittet. Høstudbyttet af Korn og Rodfrugter ligger i alt Fald noget over. Ifølge Statistisk Bureaus Opgørelser over Føddudbyttet af Sædafgrøder og Rodfrugter i Femaaret 1906—10 ligger dette — for Sædafgrøderne omsat i \bar{u} — formentlig nær ved 2260 pr. Td. Ld. og for Foderroer af alle Slags 285 Td.

Nu hører man ofte udtale, at Bønderne regner ikke Bolig og andre Goder, de nyder paa deres Gaarde, for noget, eller ansætter det kun til et Minimum, og man vil maaske ogsaa i dette Tilfælde sige, at 150 Kr. for Bolig og 200 Kr. for Ildebrændsel, Køretøj og Havesager er for lidt. Jeg tror nu — som Gennemsnit betragtet, at det er rigeligt, og jeg tror, at den Slags Udtalelser ofte beror paa overdrevne Forestillinger om, hvorledes en Gennemsnitsgaardmand bor og i det hele er situeret. Man kommer ved en eller anden Lejlighed ud paa Landet og ser nogle Bøndergaarde med store — undertiden ret flotte — Stuehuse og pæne Haver, og drager sine Slutninger fra disse, som man har fæstet sin Opmærksomhed ved. Men man tænker ikke paa, at af Danmarks 73656 Bøndergaarde med fra 1—12 Tdr. Hrtk. har næsten de to Tredjedele, 47944, kun i Gennemsnit ca. 2 Td. 1 Skp. Hrtk. Mon man ikke overser, at Boligen til den Slags Ejendomme som oftest ikke er anderledes, end at man paa Landet kan leje den ligesaa god med tilhørende Have for et Hundrede Kr. eller derunder, og at de Folk, som bor der, ikke stiller store Krav til Have eller Køretøj til Lystkørsel. Man er vist overhovedet ikke tilstrækkelig opmærksom paa, at Danmarks Bøndergaarde — taget under et — kun er Smaagaarde med i Gennemsnit 3 Td. $4\frac{2}{5}$ Skp. Hrtk. og en Ejendomsskyld af 22060 Kr.

Ligeledes indvender man, at naar en Mand arbejder med egne Børn, sparer han Arbejdsudgifter, og hans Indtægter bliver større; men i Praksis er det vist uden Betydning for Gennemsnitsindtægten; thi bortset fra, at det bliver mere og mere almindeligt, at Børnene, efterhaanden som de vokser til og kan gøre noget

Gavn, vil ud, og at hvis f. Eks. en voksen Søn bliver hjemme, han saa sættes selvstændig i Skat som værende økonomisk uafhængig af Faderen, saa er det ikke billigere at arbejde med egne Børn end med fremmede. Ganske vist, kan en Mand ved Hjælp af egne — økonomisk afhængige — Børn faa gjort sit Arbejde, saa bliver hans skattepligtige Indtægt — som Loven nu er — højere, men hans reelle Indtægt, hans Skatteevne bliver det ikke, snarere det modsatte. At to iøvrigt ligestillede Gaardejere, hvoraf den ene har en Del Børn, den anden ingen, er der næppe Tvivl om, hvilken der i Almindelighed har den største Skatteevne; det har den sidste. Men hvordan man end lovgiver, vil det i Praksis næppe kunne undgaas, at der ved Skatteansættelsen tages Hensyn til Skatteevnen, navnlig naar der ikke foreligger Regnskab.

Var da nu denne Ejendom i Størrelse, Jordens Bonitet og i Drift som Landets Bøndergaarde er flest, en Gennemsnitsejendom, saa kunde man vel sige, at en almindelig Gaardmand, som har en Formue af omtr. 16500 Kr., vilde have en skattepligtig Indtægt, som ligger omkring ved 1950 Kr. Men den ligger baade hvad Jordens Bonitet angaar og i Størrelse formentlig en Del over Gennemsnittet. Som ovenfor bemærket er Hovedejendommens Størrelse godt 4 Td. Hrtk. $35\frac{7}{8}$ Td. Ld. med en Ejendomsskyld af 25000 Kr. Hertil kommer Udlodden $18\frac{1}{2}$ Td. Ld., Ejendomsskyld og Hrtk. for denne kender jeg ikke; men jeg formoder, at med denne tillagt vilde den samlede Ejendom blive ca. $5\frac{1}{2}$ Td. Hrtk., Ejendomsskyld 32000 Kr. (uden Besætning og Inventarium), Areal $54\frac{3}{8}$ Td. Ld. Som ligeledes ovenfor bemærket er Gennemsnitsstørrelsen af Danmarks Bøn-

dergaarde 3 Td. $4\frac{2}{5}$ Skp. Hrtk., Ejendomsskyld 22060 Kr., Areal $52\frac{1}{2}$ Td. Ld. Hvor meget der i Gennemsnit af disse $52\frac{1}{2}$ Tdr. Ld. henligger som Vandarealer, Skove, Veje, ubenyttet Areal o. s. v. savner man Oplysning om. Af Optællingen over Arealets Benyttelse i 1907 kan man se, at der af Danmarks 7,064371 Td. Ld. henlæa en Fjerdedel eller 1,763850 Td. Ld. som saadanne saakaldte »andre Arealer«. At derfor de $52\frac{1}{2}$ Td. Ld., naar der er Tale om benyttet Areal, skal nedskrives betydeligt, er sikkert nok. Jeg tager saaledes neppe Fejl i, at denne Ejendom ligger, baade hvad Størrelse, Godhed og Værdi angaar, en Del over Gennemsnittet.

Skøndt det nu maa indrømmes, at en Mand paa en mindre Ejendom kan faa lige saa stort Udbytte af sit personlige — rent legemlige — Arbejde som paa en større, ja meget ofte ogsaa faar mere, fordi han bestiller mere, saa trænger det dog næppe til nærmere Paavisning, at jo bedre og værdifuldere en Ejendom er, jo større Chance har dens Indehaver for at høste et bedre Udbytte af sit Arbejde.

Det fremgaar iøvrigt ogsaa af omstaaende Sammenstilling af de af statistisk Bureau udarbejdede Oversigter over Ejendomsskyldsansættelsen og Indkomst og Formueforhold for Gaarde med fra 1—12 Td. Hrtk., som udviser Ejendommenes gennemsnitlige Størrelse og Ejendomsskyld i de forskellige Landsdele, samt Ejernes gennemsnitlige Formue og Indtægt. Det bemærkes, at Formue- og Indtægtsangivelserne er ialt 64508 eller $87,5\%$ af samtlige Ejendomme. (Se Tabellen S. 337).

Medens Indtægten af Arbejde for Øerne med deres større og værdifuldere Gaarde i Gennemsnit er 975 Kr., er den for Jylland 817 Kr. eller 158 Kr.

Landsdel	Antal Gaarde			Gennemsnitlig Størrelse			Gennemsnitlig			
	Ialt	med over 4 Td. Hrtk.		Td. Hrtk.	Td. Land	Ejen- doms- skyld Kr.	Formue		Indtægt af Arbejde	Ialt
		Ialt	%				Kr.	Kr.		
Sjælland	18119	8673	47,8	4,17	41,8	24610	19520	781	1045	1826
Bornholm	1379	643	46,6	4,86	44,6	21700	15630	625	895	1520
Lolland-Falster	4299	2451	56,9	4,62	41,1	27000	20000	800	1025	1825
Fyn	10078	4413	43,8	3,94	38,8	24480	20500	820	862	1682
Ialt Øerne...	33875	16180	47,7	4,17	40,5	24760	19790	792	975	1767
Det sydøstlige Jylland....	14521	4673	32,1	3,41	51,8	22310	15790	632	767	1399
— nordlige —	11531	2520	21,8	2,91	64,8	19090	13830	553	826	1379
— sydvestlige —	13729	2335	17,1	2,50	73,0	17000	12440	498	860	1358
Ialt Jylland...	39781	9528	23,9	3,02	62,6	19750	14050	562	817	1379
Ialt Hele Landet...	73656	25708	34,9	3,56	52,1	22060	16480	659	864	1543

mindre. Det kunde synes som om en Merindtægt af 158 Kr. for Øerne er noget lidt; men her gør der sig et Forhold gældende, som ikke maa overses. Det nemlig, at Øerne har et forholdsvis langt større Antal større Gaarde end Jylland, 47,7 % mod 23,9 % paa over 4 Td. Hrtk. Nu ved enhver, som er kendt med Landboforhold, at Reglen er den, at en Mand med en større Gaard ikke lægger det samme personlige — rent legemlige — Arbejde i sin Bedrift som en Mand med en mindre Gaard, og han kan det heller ikke. Han har flere Folk og en større Besætning, som kræver hans Tilsyn. Ogsaa det offentlige lægger ofte stærkere Beslag paa hans Tid. Men dette medfører, at han kun vanskeligt kan sætte sig fast i et bestemt Arbejde og holde en anden ude, og hans Arbejdsudgifter bliver som Følge deraf større og hans personlige Arbejdsindtægt mindre. Saa kommer dertil, og det er maaske nok den væsentligste Aarsag, at han — naar Ejendommen da ikke er prioriteret til Skorstenen — ikke behøver det. Man siger almindeligt paa Landet, at en Gaard kan nok føde én doven. Medens dette nok kan holde Stik paa større og bedre Gaarde, saa har man desværre Eksempler nok paa, at hvis det bliver praktiseret paa mindre eller tarveligere Ejendomme, saa gaar det ikke, saa varer det sjælden længe, at Gaarden kan føde vedkommende.

Forøvrigt synes det, som om Fyn, hvis Gaarde baade hvad Størrelse og Værdi angaar, er omtrent lige med Sjælland, sammenlignet med denne Landsdel, har en noget lille Arbejdsindtægt, idet denne er omtrent 200 Kr. mindre i Gennemsnit end Sjællands. Det samme kan maaske siges om Lolland-Falster, naar

henses til at disse Landsdele har Jorden med de høje Fold og deres Sukkerroedyrkning, som i de senere Aar siges at være saa lukrativ. Vil man være fuldtud retfærdig, bør det dog maaske bemærkes, at i alt Fald store Dele af Sjælland vel nok i København har bedre Afsætningsforhold for sine Produkter. Alligevel falder det i Øjnene, at Fyn i Arbejdsindtægt staar næsten lige med den daarligste Del af Jylland.

Ser man paa denne Landsdel, falder det ligeledes i Øjnene, at den frugtbareste Del af Halvøen, den sydøstlige, har en Arbejdsindtægt, hvis Gennemsnit ligger omtrent 100 Kr. under den tarveligste, sydvestlige Del. Naar det paastaas, at Aarsagen hertil er, at man i Landets daarligere Egne gaar strængere tilværks med Skatteansættelsen for ikke at faa den kommunale Skatteprocent altfor urimeligt højt op, tør jeg ikke modsige det; men jeg føler mig temmelig overbevist om, at det Forhold, som ovenfor er omtalt, ogsaa her gør sig gældende, at det sydøstlige Jylland har forholdsvis mange flere større Gaarde end det sydvestlige, 32,1 % mod 17,1 %.

Naar Bøndernes formentlig for lave Skatteansættelse er paa Tale, hører man ogsaa saa tit nævnt Eksempler paa, hvorledes en eller anden staar for en Skatteindtægt af f. Eks. 2000 Kr., medens man af hans hele Levesæt kan se, at han maa bruge langt mere. Uden paa nogen Maade at ville bestride, at den Slags Tilfælde indtræffer saavel paa Landet som andre Steder, vil jeg dog bemærke, at man ved et saadant Skøn kan tage meget fejl, og desuden hænder det ogsaa paa Landet, at en Mand lever over Evne, bruger mere end han efter sin Indtægt har Raad til. Jeg

kunde ogsaa nævne Eksempler, jeg skal blot fremdrage et. Jeg har for ikke længe siden set et Regnskab over en udmærket god Bondegaard med 8 Td. Hrtk., hvorefter Ejeren havde et Underskud af 4400 Kr. for et Aar, og det uagtet forbrugte Naturalier var ført til Indtægt og der ingen ekstraordinære Udgifter fandtes paa Regnskabet. Regnskabet var saa vidt jeg kunde se rigtigt nok; at det af dette fremgik, at der var nogle slemme Huller i Bedriften, er noget andet. Selv om de ikke er saa grelle som dette, har vi Landet over ikke saa faa af den Slags Landbrug, og de bidrager ikke til at hæve Gennemsnittet. Saa har vi alle dem, som maaske iøvrigt havde baade Evne og Vilje til at drive et jævnt ordentligt Landbrug, men som mangler den økonomiske Evne, Driftskapitalen, og deres Tal er desværre stort.

Tages saaledes alle Forhold tilstrækkelig i Betragtning, er det dog vist et Spørgsmaal, om der i al Almindelighed kan være stort at indvende mod Bøndernes Skatteansættelse. At den et enkelt Sted eller enkelte Steder er for lav, er muligt — der er brodne Kar i alle Lande —, men taget som Gennemsnit tror jeg det ikke. Jeg erkender, at bevises kan det ikke, saalidt som det modsatte kan bevises, men jeg tror ikke paa, at Ansættelsen er meget forkert, dertil er Gennemsnittet af Danmarks Jord en for utaknemlig Vare at arbejde med og derhos Driftsomkostningerne for store.